

Ενότητα 14^η

Ραψωδία ι, στίχοι 240-512 (με παραλείψεις)

Δομή

- **στ. 240-270** → Εξερεύνηση της σπηλιάς από τον Οδυσσέα και τους συντρόφους του – επιστροφή του Κύκλωπα
- **στ. 276-316** → Διάλογος Οδυσσέα και Κύκλωπα
- **στ. 317-344** → Απώλεια συντρόφων και αντιδράσεις του Κύκλωπα
- **στ. 350-461** → Η εξαπάτηση και η τύφλωση του Κύκλωπα
- **στ. 485-512** → Απόδραση από την σπηλιά

Θέματα

- **Η ευστροφία και η πονηριά του Οδυσσέα**
- **Ο απολίτιστος και βάρβαρος χαρακτήρας του Πολύφημου**
- **Η αντίθεση σωματικής και διανοητικής δύναμης**
- **Οι αντιθέσεις/διαφορές του Οδυσσέα με τους συντρόφους του**
- **Ο καθοριστικός ρόλος ενός γεγονότος για όλο το έπος**

Σχόλια

- Από όλες τις περιπέτειες του Οδυσσέα εκείνη που προβάλλει εντονότερα το βασικό χαρακτηριστικό του (πολυμήχανος-πολύτροπος) είναι η περιπέτεια στο νησί των Κυκλώπων. Τόσο τα τεχνάσματα που επινοεί για να ξεφύγει με τους συντρόφους του από τον Κύκλωπα όσο και ο μεθοδικός τρόπος με τον οποίο τα εφαρμόζει αποδεικνύουν την ευφυΐα του. Ο Οδυσσέας είναι εντυπωσιακά εύστροφος (βρίσκει πολύ γρήγορα λύσεις σε μια δύσκολη κατάσταση), αλλά και πονηρός (εφαρμόζει τις λύσεις με τρόπο κρυφό, απαρατήρητο και απατηλό). Η πονηριά του Οδυσσέα θα μπορούσε να θεωρηθεί και αρνητικό στοιχείο για έναν μεγάλο ήρωα (επειδή δεν αντιμετωπίζει «στα ίσια» τον αντίπαλό του), αλλά εδώ οι περιστάσεις δικαιολογούν μάλλον την απάτη του Οδυσσέα (η εξαπάτηση ήταν ο μοναδικός τρόπος ώστε να ξεφύγουν από τον Κύκλωπα, αλλά και να τον εκδικηθούν για την απάνθρωπη συμπεριφορά του).
- Η περιπέτεια στο νησί των Κυκλώπων έχει ιδιαίτερη σημασία μέσα στην *Οδύσσεια*, επειδή εκτός των άλλων αποτελεί μια τυπική τυπική-χαρακτηριστική περίπτωση των επικίνδυνων καταστάσεων που

αντιμετώπισε ο Οδυσσεάς στις περιπλανήσεις του. Ο Πολύφημος έχει όλα τα αρνητικά χαρακτηριστικά των λαών ή των πλασμάτων που βρίσκονται μακριά από τον πολιτισμό (είναι άγριος, αμφοβόρος, αφιλόξενος, απρόβλεπτος, ασεβής, ακοινωνήτος και εχθρικός με ό,τι ξένο). Ο Όμηρος μέσα από αυτή την περιπέτεια θέλει να περιγράψει αναλυτικά τους τεράστιους ή και μοιραίους κινδύνους που είχε ένας νόστος εκείνη την εποχή μέσα από άγνωστους τόπους και θάλασσες (αντλώντας μάλλον στοιχεία ή παίρνοντας έμπνευση από αφηγήσεις ναυτικών της δικής του εποχής).

- Η «νίκη» του Οδυσσέα απέναντι στον Πολύφημο προβάλλει έντονα την αντίθεση ανάμεσα στην σωματική και στην διανοητική δύναμη. Από την εξέλιξη των γεγονότων στην Ενότητα αποδεικνύεται τελικά ότι τα φυσικά-σωματικά «όπλα» του Κύκλωπα (η υπερφυσική δύναμη, οι γιγάντιες διαστάσεις και η βία του) δεν μπορούν να υπερισχύσουν απέναντι στα διανοητικά «όπλα» του Οδυσσέα (στην στρατηγική, στην μεθοδικότητα, στην ψυχραιμία και στην ευστροφία του). Το μήνυμα από αυτό το κατόρθωμα του Οδυσσέα είναι ότι οι διανοητικές δυνάμεις του ανθρώπου μπορούν σε πολλές περιπτώσεις να λειτουργήσουν πιο αποτελεσματικά από τις σωματικές, αλλά και ότι ο άνθρωπος δεν πρέπει ποτέ να παραιτείται στις δύσκολες καταστάσεις – αντιθέτως, πρέπει να αναζητά λύσεις χρησιμοποιώντας το μυαλό του.
- Μέσα από αυτή την περιπέτεια προβάλλεται για άλλη μια φορά στην *Οδύσσεια* η μεγάλη διαφορά των συντρόφων του Οδυσσέα από εκείνον. Η αντίθεση φαίνεται όχι μόνο στις πρώτες αντιδράσεις τους ως προς τον Κύκλωπα και την σπηλιά του (οι σύντροφοι είναι τρομαγμένοι και πανικόβλητοι, ενώ ο Οδυσσεάς γενναίος και ψύχραιμος), αλλά και στην συμμετοχή που έχουν στο σχέδιο σωτηρίας και απόδρασης (ουσιαστικά ο Οδυσσεάς καταστρώνει μόνος του το σχέδιο και οι σύντροφοι απλώς εκτελούν τις οδηγίες του). Ο Οδυσσεάς έτσι προβάλλεται ξανά σαν αρχηγός και ηγέτης, που καθοδηγεί την ομάδα, αλλά και που νοιάζεται και νιώθει υπεύθυνος για την σωτηρία των μελών της (π.χ. φεύγει τελευταίος από την σπηλιά, αφού πρώτα έχει εξασφαλιστεί η σωτηρία των συντρόφων του). Ωστόσο, η αρχηγική θέση οδηγεί τον Οδυσσέα και σε αλαζονική ή υπεροπτική συμπεριφορά με καταστροφικά αποτελέσματα (π.χ. από ερευνητική διάθεση και περιέργεια αγνόησε την πρόταση των συντρόφων του να φύγουν αμέσως από την σπηλιά).
- Η περιπέτεια στο νησί των Κυκλώπων είναι εκείνη που καθορίζει περισσότερο από όλες τις άλλες τον νόστο του Οδυσσέα. Με την εξαπάτηση και την τύφλωση του Κύκλωπα ο Οδυσσεάς προκαλεί την οργή του Ποσειδώνα και έτσι δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για να γίνει ο νόστος πολύ πιο δύσκολος, μακρύτερος και επώδυνος. Ο θεός της θάλασσας δεν θα ξεχάσει ποτέ την τύφλωση του γιου του, Πολύφημου, και έτσι θα προκαλέσει συνεχόμενες δυσκολίες και εμπόδια για τον Οδυσσέα και τους συντρόφους του στον χώρο της θάλασσας, όπου και κυριαρχεί. Με αυτόν τον τρόπο ο Όμηρος μέσα από ένα μόνο γεγονός προγραμματίζει και «δημιουργεί» πολλά από τα υπόλοιπα γεγονότα του έπους, δίνοντάς του έτσι περισσότερη συνοχή και έκταση, αλλά και προκαλώντας μεγαλύτερη επιβράδυνση (άρα και αγωνία ή περιέργεια στους ακροατές-αναγνώστες).